

Maria Gasińska
Akademia Finansów i Biznesu Vistula – Warszawa

UBEZPIECZENIA JAKO KOMPONENT I NARZĘDZIE SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU

Streszczenie

Analizując mikroekonomiczne znaczenie ubezpieczenia, najczęściej ekspozuje się jego rolę jako instrumentu zarządzania ryzykiem w organizacji. Jednak złożona i wielowątkowa charakterystyka tego narzędzia sprzyja poszukiwaniu nowych wymiarów i konotacji ubezpieczenia. Obserwacja tendencji występujących na polskim rynku ubezpieczeń prowadzi do wniosku, iż istnieje wiele nierozpoznanych i możliwych do wykorzystania w praktyce czynników wzrostu popytu na ubezpieczenia, stanowiących jednocześnie dźwignię rozwoju rynku ubezpieczeniowego. Identyfikacja i analiza społecznych aspektów metody ubezpieczenia upoważnia do postrzegania programów ochrony ubezpieczeniowej jako efektywnego atrybutu działań z zakresu CSR w przedsiębiorstwie, co w konsekwencji może przyczynić się do wzrostu popytu na rynku ubezpieczeń. Wykorzystanie ubezpieczeniowych instrumentów zarządzania ryzykiem, które równocześnie będą należały do katalogu „dobrych praktyk” w przedsiębiorstwie będzie więc efektem świadomego podejścia do ryzyka, profesjonalnego zaprojektowania ochrony ubezpieczeniowej oraz umiejętnej wyeksponowania społecznych atutów programu ubezpieczeniowego w kontekście korzyści, które mogą odnieść poszczególne grupy interesariuszy. Beneficjentami programów ubezpieczeniowych przedsiębiorstwa są wszyscy interesariusze: właściciele, kadra menadżerska, pracownicy, dostawcy, odbiorcy, klienci, użytkownicy środowiska naturalnego.

Słowa kluczowe: CSR, społeczna odpowiedzialność biznesu, zarządzanie ryzykiem, ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia gospodarcze.

Kody JEL: G2, G32

CSR jako szansa rozwoju rynku ubezpieczeniowego

Wśród podmiotów strony popytowej rynku ubezpieczeniowego, a równocześnie rzeczywistych i potencjalnych klientów zakładów ubezpieczeń wymienić można osoby fizyczne (często w literaturze przedmiotu zamiennie stosuje się pojęcie „gospodarstwo domowe” lub „rodzinne gospodarstwo domowe” wskazując na ekonomiczne znaczenie i aspekty funkcjonowania tej kategorii)¹

¹ Szeroko na ten temat pisze np. Szumlicz (2005).

i osoby prawne (podmioty gospodarcze, jednostki budżetowe oraz organizacje pozarządowe)². W rozważaniach nad stanem, kierunkami i perspektywami rozwoju rynku ubezpieczeniowego w Polsce znajdujemy odniesienia do wielu uwarunkowań zewnętrznych (szanse i zagrożenia w dalszym i bliższym otoczeniu rynku), jak i wewnętrznych (silne i słabe strony związane z funkcjonowaniem strony podaźowej – czyli poszczególnych zakładów ubezpieczeń i związanych z nimi podmiotów np. agencji i multiagencji ubezpieczeniowych, centrów likwidacji szkód itp.). W tym ujęciu rozwój rynku będzie zależał od umiejętności budowania i realizowania przez poszczególnych ubezpieczycieli takich strategii działania, które pozwolą wykorzystać szanse i przygotować się do zagrożeń oraz wzmocnić i wyeksponować silne strony, równocześnie eliminując słabości. Ważna jest przy tym taka wizja rozwoju rynku, która będzie się wspierała na pobudzaniu strony popytowej tak, aby następował faktyczny, odczuwalny w skali makro wzrost sprzedaży polis, a nie jedynie transferów klientów, przyciąganych przez poszczególnych ubezpieczycieli przy pomocy marketingowych zachęt oferowanych w celu osiągnięcia lepszej pozycji konkurencyjnej.

Należy więc, nie rezygnując oczywiście z poszukiwania skutecznych i dostosowanych do specyfiki branży ubezpieczeniowej instrumentów marketingowych (tworzących tzw. mix marketingowy w postaci produktu, ceny, dystrybucji, promocji oraz ewentualnie personelu, a w ramach promocji – tzw. mix promocyjny w postaci reklamy, sprzedaży bezpośredniej, promocji sprzedaży, public relations i ewentualnie sponsoringu)³, odkrywać kolejne nisze rynkowe⁴, identyfikować i wzmocniać stymulatory popytu, wspierać rozwój potrzeb ubezpieczeniowych i motywacji do poszukiwania ochrony ubezpieczeniowej. Są to więc postulaty ściśle korespondujące z założeniami trzeciego etapu⁵ procesu rozwoju marketingu urzeczywistniającego się w orientacji na nabywcę (to znaczy na jego potrzeby oraz na wspólne rozwiązywanie problemów).

W świetle powyższych stwierdzeń można sformułować hipotezę, iż istnieje jeszcze wiele nierozpoznanych i możliwych do wykorzystania w praktyce czynników wzrostu popytu na ubezpieczenia, stanowiących jednocześnie dźwignię faktycznego, a nie pozornego⁶ rozwoju rynku ubezpieczeniowego. Szczególnie

² W literaturze przedmiotu spotkać można nieco inne podejście do klasyfikacji ubezpieczeń wynikającej z kryteriów podmiotowych. Otóż wśród „podmiotów, które decydują o popycie na produkty (usługi) ubezpieczeniowe” czyli korzystają z ochrony ubezpieczeniowej wymienia się przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe. Por. Hadyniak, Szumlicz (2010, s. 76).

³ Por. np. Pazio (2001, s. 128–136).

⁴ Interesujące rozważania na temat gospodarstw domowych jako szczególnie zaniedbanej, ewidentnie niezagospodarowanej niszy dla polskiego rynku ubezpieczeń znajdujemy (w:) Holly (2005, s. 271–275).

⁵ Ta nowoczesna orientacja marketingowa stanowi kontynuację poprzednich etapów rozwoju marketingu, pierwszego – orientacji na produkcję i drugiego – orientacji na sprzedawcę.

⁶ Analiza, a także obserwacja rynku ubezpieczeniowego potwierdza słuszność poglądu, iż zakłady ubezpieczeń w swoich strategiach marketingowych koncentrują się głównie na działaniach polegających na „kupowaniu” klientów konkurencji obietnicami niższych cen ubezpieczenia (składek), sporadycznie angażując się w działania służące podnoszeniu świadomości ubezpieczeniowej i budowaniu zaufania do instytucji ubezpieczeni, a więc wzmocnianiu popytowej strony rynku ubezpieczeniowego.

interesującym obiektem tej wieloczynnikowej analizy są przedsiębiorstwa jako organizacje nastawione na zysk, dla których ochrona ubezpieczeniowa stanowi przede wszystkim atrybut realizacji funkcji finansowej. Ten „klasyczny” sposób podejścia przez przedsiębiorstwo do ubezpieczenia, bogato reprezentowany w literaturze przedmiotu⁷, przede wszystkim eksponuje „interes ubezpieczeniowy firmy” jako podstawowy czynnik decyzyjny w procesie wyboru sposobów ograniczenia lub/i wyeliminowania strat czy też nadzwyczajnych wydatków. W takim ujęciu ubezpieczenie stanowi jedną z metod podejścia do ryzyka (manipulowanie ryzykiem w postaci jego transferu na firmę ubezpieczeniową). Proces zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie powinien obejmować sekwencję czynności realizowanych w ramach: rozpoznania i oceny ryzyka, manipulowania ryzykiem i kontroli rozwoju ryzyka, a przedmiotem ubezpieczenia mogą być jedynie tzw. ryzyka czyste (np. ryzyko związane z posiadaniem/własnością, ryzyko odpowiedzialności cywilnej, ryzyko wynikające z działań osób trzecich), a więc takie, którego następstwem może być jedynie strata w przeciwieństwie do ryzyka spekulatywnego, którego realizacja może przynieść albo stratę albo zysk (np. ryzyko związane z inwestowaniem)⁸. Profesjonalne zarządzanie ryzykiem w biznesie sprzyja więc sięganiu przez firmy po produkty ubezpieczeniowe, a tym samym stymuluje rozwój rynku ubezpieczeniowego. Choć ten mechanizm decyzyjny jest dobrze rozpoznany i zanalizowany, jednak warto wskazywać przedsiębiorstwom nowe powody i motywacje stosowania ochrony ubezpieczeniowej. Tego rodzaju poszukiwania mają bowiem zarówno wymierny walor praktyczny, jak i przyczyniają się do poszerzenia pola obserwacji ubezpieczeń jako kategorii naukowej. Należy dodać, iż skoro ubezpieczenie stanowi skuteczne i pożyteczne narzędzie zarządzania ryzykiem przez firmę, należy je równocześnie traktować jako wyznacznik nowoczesnego zarządzania firmą. Ubezpieczenie postrzegane z takiej perspektywy realizuje więc niewątpliwie zadania wpisane w obszar funkcji ekonomicznej/finansowej przedsiębiorstwa.

Z kolei odkrywanie związków między ubezpieczeniami (ochroną ubezpieczeniową jako narzędziem zarządzania ryzykiem przez organizację) a CSR (dobrymi praktykami biznesowymi)⁹ wymaga identyfikacji społecznych aspektów ubezpieczenia. Co prawda, większość z definicji ubezpieczenia odnosi się do jego ekonomicznego/finansowego charakteru¹⁰, jednak nie brakuje też

⁷ Np. Jęksa, (1999); Jedynek (1999); Reps, Reps (2000).

⁸ Szerzej na ten temat np. Jedynek (1999, s. 32–33).

⁹ Warto w tym miejscu podkreślić, iż w literaturze przedmiotu częściej analizuje się stan realizacji idei CSR przez zakłady ubezpieczeń, niż możliwość realizacji idei CSR poprzez stosowanie ochrony ubezpieczeniowej (co stanowi przedmiot niniejszych rozważań). Por. np. Iwko (2013, s. 72–94).

¹⁰ Takie odniesienia zawiera np. najczęściej przywoływana definicja autorstwa J. Łazowskiego: „ubezpieczeniem nazywamy urządzenie gospodarcze zapewniające pokrycie przyszłych potrzeb majątkowych, wywołanych u poszczególnych jednostek przez zdarzenia losowe odznaczające się pewną prawidłowością, w drodze rozłożenia ciężaru tego pokrycia na wiele jednostek, którym zagrażają te same zdarzenia losowe” (Łazowski, 1998, s. 13–14) czy też inna, wskazująca na makroekonomiczne

opracowań, których autorzy nie tylko wskazują na ekonomiczno-społeczny charakter ubezpieczenia¹¹, ale także odejmują pogłębioną analizę społecznych konotacji metody ubezpieczeniowej¹².

Na tym tle wydaje się, iż interesującym i rzadko dostrzeganym kontekstem stosowania ubezpieczeń jest koncepcja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa (*Corporate Social Responsibility*). Koncepcja CSR ma długą tradycję¹³, choć jej znajomość wśród przedsiębiorców, a tym bardziej stan jej realizacji w polskich przedsiębiorstwach są jeszcze wysoce niezadowalające. Idea społecznej odpowiedzialności wprowadza do biznesu poza kryteriami ekonomicznym również społeczne kryteria oceny procesu zarządzania przedsiębiorstwem. Społeczną odpowiedzialność najogólniej definiuje się jako zestaw zobowiązań organizacji do ochrony i umacniania społeczeństwa, w którym funkcjonuje (Griffin 1997, s. 144). Mówiąc o potrzebie i zaletach społecznej odpowiedzialności biznesu (choć idea ta poddawana jest również krytycznej analizie (Bernatt, Bogdanienko, Skoczny 2011) powołujemy się zwykle na argumenty natury etycznej, odnoszące się do przekonań wskazujących na zachowania słuszne i niesłuszne czyli mieszczące się lub nie mieszczące w ogólnie przyjętych normach społecznych. Coraz częściej jednak pojawia się argument określany jako interes własny firmy (Rybak 2004, s. 23) czyli przekonanie, iż można integrować cele społeczne i ekonomiczne oraz że ekonomiczny sukces firmy w dużej mierze zależy od jej społecznej wrażliwości (Boni 1999). Rozważania dotyczące ekonomicznych konotacji CSR koncentrują się na przykład wokół następujących zagadnień:

- wykorzystywanie CSR w budowaniu przewagi konkurencyjnej firmy na rynku,
- łączenie strategii czysto biznesowych ze społeczną odpowiedzialnością – jak wyróżnić się na rynku,
- bilans korzyści i strat, czy CSR się opłaca,
- na ile prospołeczne działania mogą pomóc w skutecznej budowie zaangażowania pracownika i lojalności klientów (Bieńkiewicz 2008, s. 7).

Tego rodzaju podejście, eksponujące ekonomiczne aspekty i motywacje CSR narażone jest na krytykę jako niezgodne z wartościami i normami etyki

znaczenie tej kategorii, klasyczna definicja sformułowana przez A. Banasińskiego: „Ubezpieczenie jest multiregulatorem procesów rozwoju gospodarki narodowej zakłócanym przez zdarzenia losowe – klęski żywiołowe i nieszczęśliwe wypadki. Koszt tej regulacji rozkłada się bezpośrednio lub pośrednio na z góry określone jednostki (prawne lub fizyczne) korzystające z tego regulatora.” (Banasiński 1996, s. 74).

¹¹ Np. Handschke (1998, s. 55).

¹² Znaczący wkład w upowszechnianie społecznej interpretacji ubezpieczenia ma T. Szumlicz, co znalazło miejsce wielu jego publikacjach.

¹³ Korzeni społecznej odpowiedzialności biznesu można poszukiwać w Biblii (por. np. Rybak 2004, s. 15–18) a pierwsze próby jej realizacji w warunkach gospodarki rynkowej miały miejsce już na początku XIX w., kiedy to Robert Owen powołał do życia „Nową Instytucję” stanowiącą zaplecze socjalne przedsiębiorstwa w New Lanark (por. Gasińska 1997, s. 7).

biznesu. Podobne spory aksjologiczne powstają na przykład również na tle poglądu o „opłacalności” socjalnych zobowiązań pracodawców, jako elementu polityki społecznej, której podstawowym celem jest zaspokajanie potrzeb społecznych. Jednak w warunkach przedłużającego się kryzysu, w obliczu trudności funkcjonowania zarówno państwa jako podmiotu polityki społecznej, jak i podmiotów gospodarczych, na które wobec deficytu publicznych finansów nakłada się coraz większe ciężary socjalne, należy sięgać również do argumentów ekonomicznych, zachęcając przedsiębiorców do podejmowania przedsięwzięć o charakterze *stricte* socjalnym. Organizacje gospodarcze realizujące ideę CSR (niezależnie od rodzaju przyjętej motywacji działania) mogą stać się naturalnymi sprzymierzeńcami szeroko pojętej polityki społecznej angażując się w działania z zakresu ochrony środowiska, wspierania kultury, edukacji, sportu, a także kształtowania ładu społecznego w relacjach pomiędzy pracodawcami i pracownikami¹⁴. Jednak jak wynika z obserwacji zachowań przedsiębiorców w stosunkach pracy, tylko osiągnięcie pewnego poziomu akceptowania przez nich „twardego prawa pracy”, a więc przepisów, których przestrzeganie jest obligatoryjne (i równocześnie stanowi warunek *sine qua non* zaliczenia organizacji do grona realizatorów CSR) może ich skłonić do respektowania charakterystycznych ostatnio dla prawa międzynarodowego regulacji *soft law*¹⁵ stanowiących jedynie wskazówkę i oczekiwany standard dla wielu zobowiązań socjalnych w swej istocie fakultatywnych, podejmowanych przez pracodawców w ramach społecznej odpowiedzialności. Wówczas kultura CSR będzie stanowiła realną szansę wzmocnienia roli pracodawcy jako podmiotu polityki socjalnej. Tak więc nawet klasyczne podejście do wartości kształtujących socjalne funkcje organizacji gospodarczej nie musi ograniczać znaczenia rachunku ekonomicznego w zarządzaniu firmą¹⁶. W praktyce gospodarczej niełatwo jest bowiem wskazać przedsiębiorstwa, które realizują w czystej postaci modelowe rozwiązania społecznej odpowiedzialności biznesu, np.: skierowane na *after profit obligation* (przedstawiony przez A.B. Carolla) lub *before profit obligation* (opisany m.in. przez D. Wood) (Rybak 2004, s. 29–35).

Spółeczna charakterystyka ubezpieczenia w kontekście istoty i narzędzi CSR

Przystępując do prezentacji i analizy ubezpieczenia, jako komponentu odpowiedzialnego biznesu, należy zwrócić uwagę na społeczny wymiar metody ubezpieczenia, czyli zinstytucjonalizowanej formy podziału ryzyka i realizacji idei solidaryzmu. Niezależnie więc, czy metoda ubezpieczenia stosowana jest

¹⁴ Szeroko na ten temat: Męcina (2011, s. 107–135).

¹⁵ Te wątki, wielokrotnie w swych publikacjach na temat charakteru prawnego CSR podejmuje Bernatt (2011) oraz Bernatt (2010).

¹⁶ Por. np. Interpretacja poglądów Milтона Fridmana (w:) Chrissides, Kaler (1999, s. 238–247).

przez przedsiębiorstwo w zarządzaniu ryzykiem związanym bezpośrednio z realizacją celów gospodarczych (ubezpieczenia o charakterze gospodarczym) czy w zarządzaniu ryzykiem, na które narażone są gospodarstwa domowe pracowników i ich rodzin (ubezpieczenia o charakterze społecznym) oraz niezależnie od tego jaką motywacją kieruje się przedsiębiorstwo stosując metodę ubezpieczenia (ubezpieczenia obowiązkowe, ubezpieczenia dobrowolne) (Szumlicz 2010, s. 63–65; Hadyniak, Szumlicz 2010, s. 47–48, 76–78), społeczny charakter ubezpieczeń upoważnia do postrzegania ich jako szczególnego przedmiotu działań z zakresu CSR. Społeczna charakterystyka ubezpieczenia, jako uzasadnienie powyższej hipotezy została przedstawiona w tabeli 1.

Tabela 1. Społeczna charakterystyka ubezpieczenia

Lp.	Obszary analizy	Opis
1.	Społeczny wymiar ubezpieczenia jako metody zarządzania ryzykiem przez podmiot gospodarczy	a. Ochrona ubezpieczeniowa wspiera bezpieczeństwo finansowe firmy chroniąc ją przed upadkiem (powodującym skutki społeczne w postaci m.in. utraty środków utrzymania przez zatrudnionych i bezrobocia oraz jego społecznych konsekwencji). b. Ubezpieczenia stosowane przez biznes chronią finanse publiczne państwa przed koniecznością organizowania wsparcia dla firm dotkniętych skutkami niekorzystnych zdarzeń losowych.
2.	Społeczny wymiar ubezpieczenia jako metody zarządzania ryzykiem społecznym¹ z udziałem podmiotów gospodarczych	a. Ubezpieczenia społeczne ² jako jedna z trzech (obok zaopatrzeniowej i opiekuńczej) technik zabezpieczenia społecznego ³ służą: - realizacji polityki społecznej państwa, - bezpieczeństwu finansowemu gospodarstw domowych (obywateli), - stabilizacji finansów publicznych (odciążając system podatkowy), b. System ubezpieczeń społecznych w Polsce ⁴ , angażuje podmioty gospodarcze (pracodawców a także właścicieli jednoosobowych podmiotów gospodarczych), które są płatnikami składek (a więc w ujęciu podmiotowym metody ubezpieczenia – ubezpieczającymi). c. Ubezpieczenia komercyjne służą jako narzędzie „doubezpieczenia społecznego” ⁵ w sytuacji niewydolności publicznych systemów zabezpieczenia społecznego lub stanu deprawacji potrzeb indywidualnych w związku niskim standardem lub ograniczonym dostępem do usług z zakresu ubezpieczeń społecznych.
3.	Społeczny wymiar ubezpieczenia w kontekście jego funkcji (wybrane atrybuty)	a. Realizacja funkcji ochronnej (czyli gotowości zakładu ubezpieczeń do pokrycia szkody przez cały okres trwania stosunku ubezpieczenia, co wiąże się z koniecznością podjęcia przez zakład wielu działań mających kontekst nie tylko gospodarczy, ale także społeczny – m.in. zatrudnienia specjalistów, prowadzenia szkoleń podnoszących kwalifikacje pracowników itp.). b. Realizacja funkcji prewencyjnej ubezpieczeń (m.in. przez zdefiniowanie obowiązków ubezpieczającego i klauzul wyłączających odpowiedzialność ubezpieczyciela, a także stosowanie franszyz, udziałów własnych, malusów i bonusów), sprzyja kształtowaniu wśród ubezpieczających/ubezpieczonych postaw i zachowań ograniczających straty i nadzwyczajne wydatki związane z realizacją ryzyka (mniejsza liczba zdarzeń losowych, mniejsze skutki zaistniałych zdarzeń). c. Realizacja funkcji wychowawczej (edukacyjnej) wpływa na poziom świadomości nie tylko ubezpieczeniowej, ale także prawnej, makro- i mikroekonomicznej oraz w zakresie polityki społecznej (obowiązującego systemu zabezpieczenia społecznego). d. Realizacja funkcji stymulującej polega na uruchamianiu społecznych mechanizmów wspierających innowacyjność, wynalazczość, postęp techniczny i technologiczny oraz rozwój badań służących ograniczeniu działania zagrożeń życia, zdrowia, mienia, kondycji finansowej (odnosi się zarówno do osób i podmiotów gospodarczych, jak i całej gospodarki czy też środowiska naturalnego).

4.	 Społeczny wymiar ubezpieczenia w kontekście realizowanych wartości (wybrane atrybuty)
	<p>a. Solidaryzm – metoda ubezpieczeniowa wiąże się z tworzeniem wspólnot ryzyka, a więc grup podmiotów, którym zagraża to samo ryzyko zdarzenia losowego. Członkowie wspólnoty ryzyka solidarnie (płacąc składkę ubezpieczeniową) partycypują w finansowaniu odszkodowań i świadczeń.</p> <p>b. Egalitaryzm – wszyscy ubezpieczający, w ramach tych samych wspólnot ryzyka podlegają takim samym procedurom <i>underwritingu</i> (szacowania ryzyka indywidualnego) i według identycznych reguł są obciążeni składką ubezpieczeniową. Zarówno w obszarze prawa, jak i zalecanych dobrych praktyk ubezpieczeniowych wyraźnie podkreśla się równość stron umowy ubezpieczenia, a szczególna ochrona interesów ubezpieczonych ma na celu wzmocnienie ich pozycji wobec ubezpieczycieli (jako strony dysponującej z natury rzeczy większymi możliwościami i zasobami – finansowymi, kadrowymi, organizacyjnymi itp.). Umowa ubezpieczenia jako umowa konsumencka wyrównuje pozycję wszystkich klientów: osób fizycznych i osób prawnych w sporach w relacjach z zakładami ubezpieczeń.</p> <p>c. Bezpieczeństwo (materialne, socjalne) – ubezpieczenie zaspokaja jedną z podstawowych potrzeb człowieka, potrzebę bezpieczeństwa, wysoko rangowaną we wszystkich modelach hierarchii potrzeb (A.H. Masłowa, R.A. Webbera, ERG).</p>
5.	 Społeczny wymiar umowy ubezpieczenia (Kowalewski 2006, s. 234)
	<p>a. Umowa ubezpieczenia należy do umów najwyższej dobrej wiary (strony darzą się najwyższym zaufaniem: ubezpieczający składa ubezpieczycielowi prawdziwe oświadczenia i informacje. Natomiast ubezpieczyciel nie stosuje „nieuczciwych praktyk” i kruczków prawnych, np. w postaci klauzul abuzywnych).</p> <p>b. Umowa ubezpieczenia należy do umów stałej współpracy kontraktowej (strony ściśle w sposób ciągły ze sobą współpracują, zarówno przed zawarciem umowy, w czasie jej trwania, po nastąpieniu wypadku).</p>
6.	 Społeczny wymiar ubezpieczenia w kontekście podmiotów i instytucji rynku ubezpieczeniowego
	<p>a. Zakład ubezpieczeń (ubezpieczyciel) należy do instytucji zaufania publicznego (z uwagi m.in. na: obowiązek spełnienia warunków finansowych, prawnych i organizacyjnych przed uzyskaniem zgody na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej, obowiązek zapewnienia wypłacalności w celu realizacji zobowiązań wobec klientów) i jako taki wypełnia rolę ważnej w aspekcie społecznym instytucji (Jedynak 1999, s. 90–99; Reys, Reys 2000, s. 24–31).</p> <p>b. Zakłady ubezpieczeń działające jako Towarzystwa Ubezpieczeń Społecznych realizują z racji swej formy organizacyjno-prawnej szczególne funkcje o charakterze społecznym, w porównaniu z zakładami ubezpieczeń mającymi formę spółki akcyjnej (uspolecznienie działalności, polegające na: włączeniu wspólnot ryzyka w proces tworzenia zakładów ubezpieczeń i zarządzania nimi, racjonalizowaniu kosztów działalności ubezpieczeniowej, wpływanie na ograniczanie różnych form i przejawów hazardu oraz innych patologii zachowań ubezpieczonych, w tym przestępczości ubezpieczeniowej).</p> <p>c. Państwowy nadzór ubezpieczeniowy (prewencyjny, ciągły, periodyczny, administracyjny, aktywny), sprawowany przez Komisję Nadzoru Finansowego⁶, jest „szczególnym rodzajem występującej powszechnie kontroli społecznej” (Sangowski 1998, s. 140). Chroni przede wszystkim interes ubezpieczonych, ale także ubezpieczenie jako instytucję gospodarczo-społeczną, przed utratą reputacji.</p> <p>d. Społeczność ubezpieczonych i ich interesy reprezentuje Rzecznik Ubezpieczonych, a na społeczny charakter tej instytucji wskazują cele, środki ich realizacji i sposób finansowania działalności. Sąd Polubowny przy RU należy do instytucji arbitrażowych, sprzyja polubownemu rozstrzygnięciu sporów i w konsekwencji przyczynia się do kształtowania relacji pomiędzy stronami umowy ubezpieczenia (ubezpieczycielami i ubezpieczonymi) opartych na wspólnotcie, a nie na konflikcie interesów.</p> <p>e. Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny⁷ wypełnia społeczną misję chroniąc interes finansowy poszkodowanych (w odniesieniu do zdarzeń i sytuacji związanych z obowiązkowymi ubezpieczeniami OC posiadaczy pojazdów mechanicznych i rolników, posiadających gospodarstwa rolne) oraz zaspokaja roszczenia osób uprawnionych (dotyczy poszkodowanych w zdarzeniach związanych z obowiązkowymi ubezpieczeniami OC posiadaczy pojazdów mechanicznych i gospodarstw rolnych oraz beneficjentów umów ubezpieczeń na życie) w przypadku niewypłacalności zakładu ubezpieczeń. Społeczna misja UFG polega ponadto na przyczynianiu się do upowszechnienia ubezpieczeń obowiązkowych w związku z realizacją uprawnień do kontroli spełnienia obowiązku ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych i OC rolników oraz prowadzeniem bazy danych o wszystkich sprzedanych polisach komunikacyjnych OC.</p>

- ¹ Katalog ryzyka społecznego, obejmujący: chorobę, macierzyństwo, inwalidztwo, podeszły wiek, śmierć żywiciela rodziny, bezrobocie, wydatki nadzwyczajne oraz obrażenia (kalectwo i choroby) wynikające z zatrudnienia, został określony w Zaleceniu Nr. 67 MOP z 1944 r. dotyczącym zabezpieczenia dochodu, <http://www.mop.pl/doc/html/zalecenia/z067.html> [dostęp: 05.11.2013]. Katalog ryzyka społecznego został także przedstawiony w Konwencji Nr 102 MOP z 1952 r. dotyczącej minimalnych norm zabezpieczenia społecznego a także w Rozporządzeniu nr 1408/71 EWG z 14 czerwca 1971 r.
- ² „...ubezpieczenie społeczne stanowi system zagwarantowanych ustawowo i związanych z pracą świadczeń o charakterze roszczeniowym, pokrywających potrzeby wywołane przez zdarzenia losowe lub inne zrównanie z nimi zdarzenia, spełniających przez zobowiązanie do tego instytucji oraz finansowanych na zasadzie bezpośredniego rozłożenia ciężaru tych świadczeń, w całości lub co najmniej w poważnej mierze na zbiorowość osób do nich uprawnionych” (Szubert 1987, s. 66).
- ³ Jedną z najczęściej cytowanych definicji, autorstwa J. Piotrowskiego ukazuje zabezpieczenie społeczne jako: „...całokształt środków i działań (instytucji) publicznych, przy których pomocy społeczeństwo stara się zabezpieczyć swoich obywateli przed groźbą niezaspokojenia podstawowych potrzeb społecznie uznanych za ważne” (Piotrowski 1966, s. 29). Z kolei w Zaleceniu nr 67, op. cit wskazuje się na cel zabezpieczenia społecznego: „...systemy zabezpieczenia dochodu powinny ułatwić zaspokojenie potrzeb i zapobiegać niedostatkowi poprzez zwracanie do odpowiedniej wysokości dochodów utraczonych z powodu niezdolności do pracy (włączając podeszły wiek) lub do otrzymania wynagradzanego zatrudnienia czy też z powodu śmierci żywiciela rodziny”.
- ⁴ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 1998 r. Nr 137, poz. 887)
- ⁵ Kategoria „doubezpieczenia społecznego” szeroko opisana jako „...komplementarne wobec bazowego systemu zabezpieczenia społecznego, objęte konkretnymi preferencjami, rozwiązania społeczne, stymulujące przede wszystkim (rodzinne) gospodarstwa domowe do podniesienia standardu bezpieczeństwa socjalnego ich członkom dzięki dodatkowej ochronie ubezpieczeniowej” (Szumlich 2005, s. 140).
- ⁶ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz.U. 2003 r. Nr 124, poz. 1153).
- ⁷ Ustawa z dnia 22 maja 2003 o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2003 r. Nr 124, poz. 1152).

Źródło: opracowanie własne.

Interesariusze jako beneficjenci programu ochrony ubezpieczeniowej przedsiębiorstwa

Poszukiwanie miejsca i roli ubezpieczeń w realizacji społecznie odpowiedzialnego biznesu wymaga zidentyfikowania interesariuszy, a więc podmiotów (osób fizycznych i osób prawnych; wewnętrznych i zewnętrznych) istotnych (znaczących – *stakeholders*) dla funkcjonowania organizacji. Są to równocześnie podmioty, dla których programy ubezpieczeniowe realizowane przez organizację stanowiłyby wyraz jej społecznego zaangażowania, odpowiedzialnego i poważnego traktowania partnerów, dokonywania strategicznych wyborów i podejmowania operacyjnych decyzji na podstawie uniwersalnych zasad etycznych. Będą wśród nich, w zależności od formy własności, formy organizacyjno-prawnej, sposobu zarządzania, a także branży: właściciele (w tym akcjonariusze), kadra menadżerska, pracownicy, dostawcy, odbiorcy, klienci, przedstawiciele lokalnej społeczności a nawet wszyscy obywatele jako użytkownicy środowiska naturalnego. Nawiązanie przez firmę skutecznego dialogu z interesariuszami (Wachowiak 2012) za pomocą programów ubezpieczeniowych wymaga nie tylko ich identyfikacji (a więc sporządzenia

pełnego spisu interesariuszy organizacji), określenia ich siły i znaczenia, ale także sklasyfikowania (najlepiej na bazie kryterium rodzaju ich relacji z organizacją) oraz podziału na substanowiących, kontraktowych i kontekstowych (Paliwoda-Matiolańska 2009, s. 59, za Wachowiak 2012). Kolejnym krokiem realizacji niniejszego zamierzenia jest wskazanie ubezpieczeń (uporządkowanych zgodnie z przyjętymi zarówno w teorii jak i praktyce działalności ubezpieczeniowej kryteriami klasyfikacji i podziału) stanowiących nie tylko instrument zarządzania ryzykiem, ale także jeden z atutów społecznie odpowiedzialnej organizacji. Rzeczą oczywistą jest opracowanie (adekwatnego nie tylko do strategii CSR w organizacji, ale przede wszystkim do strategii zarządzania ryzykiem), profesjonalnego projektu ochrony ubezpieczeniowej¹⁷. W procesie zarządzania ryzykiem, obejmującym fazę diagnozowania ryzyka (identyfikacja, kwantyfikacja, selekcja) i fazę kontroli (wybór metody, wycena, wdrożenie, monitoring, ocena efektywności i wnioskowanie), ubezpieczenie często jest postrzegane jako optymalna metoda podejścia do ryzyka, z uwagi na łatwość zastosowania, dostępność i racjonalność finansową (Kowalewski 2006, s. 49–50).

Nie zatrzymując się na szczegółowym opisie etapów i metod zarządzania ryzykiem, analizę ubezpieczenia jako atrybutu polityki CSR w przedsiębiorstwie należy poprzedzić podstawową systematyką ubezpieczeń, uwzględniającą podział na ubezpieczenia społeczne (ubezpieczenia emerytalne, ubezpieczenia rentowe, ubezpieczenia chorobowe, ubezpieczenia wypadkowe¹⁸ oraz ubezpieczenia zdrowotne¹⁹, które wprawdzie nie realizują w pełni techniki ubezpieczeniowej, jednak, dla celów niniejszego opracowania, powinny znaleźć się w katalogu ubezpieczeń społecznych) i ubezpieczenia gospodarcze wraz z ich podziałem na ubezpieczenia majątkowe (ubezpieczenia mienia i ubezpieczenia OC) oraz ubezpieczenia osobowe (ubezpieczenia na życie oraz ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia). W literaturze przedmiotu można spotkać różne podejścia do klasyfikacji usług ubezpieczeniowych (Jedynak 2001, s. 18), a w większości z nich zastosowano jako kryteria podziału: przesłanki powstania ubezpieczenia, przedmiot ubezpieczenia, podmiot ubezpieczenia, charakter prawny ubezpieczenia, formę powstania stosunku ubezpieczenia, liczbę podmiotów objętych ubezpieczeniem, zakres terytorialny świadczonej ochrony ubezpieczeniowej, zapis ustawy²⁰.

¹⁷ Różne propozycje podejścia i procedur np. Jedynak (1999, s. 107–161); Jedynak (2001, s. 115–148); Próchniak (2001, s. 45–62).

¹⁸ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, *op. cit.*

¹⁹ Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz.U. z 2003 r. Nr 45, poz. 391).

²⁰ W przypadku tego kryterium podziału, klasyfikację zawiera Załącznik do ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. z 2003 r. Nr 124, poz. 1151).

Tabela 2. Podstawowa systematyka ubezpieczeń

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE	UBEZPIECZENIA GOSPODARCZE		
	Ubezpieczenia osobowe	Ubezpieczenia majątkowe	
Ubezpieczenia emerytalne Ubezpieczenia rentowe Ubezpieczenia chorobowe Ubezpieczenia wypadkowe {Ubezpieczenia zdrowotne w NFZ}	Ubezpieczenia na życie Ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków i kosztów leczenia (NW i KL)	Ubezpieczenia mienia	Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC)
		Ubezpieczenia dobrowolne Ubezpieczenie obowiązkowe	Ubezpieczenia dobrowolne Ubezpieczenia obowiązkowe

Źródło: opracowanie własne.

Przedstawiona w tabeli 2 klasyfikacja, w której zastosowano podstawowe kryteria podziału w postaci: przesłanek powstania, przedmiotu i charakteru prawnego ubezpieczenia, porządkuje system i stanowi jedynie wstęp do dalszych pogłębionych analiz mających znaczenie w praktyce stosowania ubezpieczeniowych instrumentów w procesie manipulowania ryzykiem w przedsiębiorstwie. Dla celów projektowania ochrony ubezpieczeniowej niezbędna jest zarówno znajomość produktów ubezpieczeniowych wchodzących w skład poszczególnych kategorii, jak i ich rynkowej oferty, gdyż (szczególnie w przypadku ubezpieczeń dobrowolnych) przygotowywane przez ubezpieczycieli warunki ubezpieczeń mogą znacznie różnić się między sobą (głównie odnośnie do: zakresu ochrony, obowiązków ubezpieczonego i ubezpieczyciela, klauzul wyłączających i rozszerzających odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń, fransyz, taryf składek, dodatkowych opcji, możliwość udziału ubezpieczającego w ostatecznym ukształtowaniu umowy ubezpieczenia itp.).

Wykorzystanie ubezpieczeniowych instrumentów zarządzania ryzykiem, które równocześnie będą należały do katalogu „dobrych praktyk” w przedsiębiorstwie będzie więc efektem świadomego podejścia do ryzyka, profesjonalnego zaprojektowania ochrony ubezpieczeniowej oraz umiejętnego wyeksponowania społecznych atutów programu ubezpieczeniowego w kontekście korzyści, które mogą odnieść poszczególne grupy interesariuszy. W tabeli 3 przedstawione zostały przykłady ubezpieczeń służących przede wszystkim ochronie ryzyka ale jednocześnie mających istotne znaczenie dla interesariuszy, przynosząc im wymierne korzyści.

Tabela 3. Interesariusze jako beneficjenci ubezpieczeń (wybrane przykłady)

Interesariusze	Przykłady ubezpieczeń stosowanych przez podmioty gospodarcze	Kategoria ubezpieczenia
Właściciele (w tym akcjonariusze)	Ubezpieczenie od ognia i innych zdarzeń losowych	Dobrowolne ubezpieczenie mienia (zapewnia przywrócenie firmie, przez dostarczenie środków finansowych, ekonomicznej pozycji, którą miała przed powstaniem szkody)
	Ubezpieczenie BI	Dobrowolne ubezpieczenie mienia, jako opcja dodatkowa ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych (zapewnia firmie zdolność kontynuowania działalności gospodarczej po zdarzeniu losowym)
	Ubezpieczenie Assistance	Dobrowolne ubezpieczenie mienia, jako opcja dodatkowa ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych oraz AC (zapewnia firmie pomoc organizacyjną, interwencyjną, medyczną, usługi remontowe itp.)
	Ubezpieczenie ochrony prawnej	Dobrowolne ubezpieczenie mienia
	Ubezpieczenia finansowe (w tym: gwarancje ubezpieczeniowe, ubezpieczenia wierzycielności pieniężnych i kredytów bankowych)	Dobrowolne ubezpieczenie mienia
	Ubezpieczenia OC w związku z działalnością gospodarczą i posiadanym mieniem (w tym także ubezpieczenia pracodawcy, ubezpieczenia ekologiczne, ubezpieczenia za produkt niebezpieczny, ubezpieczenia kontraktowe i ubezpieczenia deliktowe)	Obowiązkowe i dobrowolne ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej
	Ubezpieczenie wypadku (w tym wypadku przy pracy i choroby zawodowej) pracowników	Dobrowolne ubezpieczenie osobowe
Kadra menadżerska	Ubezpieczenie D&O	Dobrowolne ubezpieczenie OC
	Ubezpieczenie OC z tytułu wykonywania zawodu	Dobrowolne i obowiązkowe ubezpieczenia OC
	Ubezpieczenie podróży biznesowych	Dobrowolne ubezpieczenia majątkowe (mienia) i osobowe (KL i NW)
	Ubezpieczenie zdrowotne	Dobrowolne ubezpieczenia osobowe (jako forma „doubezpieczenia” powszechnego ubezpieczenia w NFZ)
	Ubezpieczenia na życie	Dobrowolne, długoterminowe indywidualne i grupowe ubezpieczenie osobowe (jako forma „doubezpieczenia” społecznego ubezpieczenia rentowego)
	Ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym	Dobrowolne, długoterminowe indywidualne ubezpieczenia osobowe (jako forma „doubezpieczenia” społecznego ubezpieczenia emerytalnego)
	Ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym	Dobrowolne, długoterminowe ubezpieczenia osobowe (stosowane w Pracowniczych Programach Emerytalnych jako jednej z form III Filaru systemu emerytalnego)

Pracownicy	Ubezpieczenie OC z tytułu wykonywania zawodu	Dobrowolne i obowiązkowe ubezpieczenia OC
	Ubezpieczenie podróży służbowych	Dobrowolne ubezpieczenia majątkowe (mienia) i osobowe (KL i NW)
	Ubezpieczenie zdrowotne	Dobrowolne ubezpieczenia osobowe (jako forma „doubezpieczenia”, w celu podniesienia standardu świadczeń z powszechnego ubezpieczenia w NFZ)
	Ubezpieczenia na życie	Dobrowolne, długoterminowe indywidualne i grupowe ubezpieczenie osobowe (jako forma „doubezpieczenia”, w celu podniesienia standardu świadczeń ze społecznego ubezpieczenia rentowego)
	Ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym	Dobrowolne, długoterminowe indywidualne ubezpieczenia osobowe (jako forma „doubezpieczenia”, w celu podniesienia standardu świadczeń ze społecznego ubezpieczenia emerytalnego)
	Ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym	Dobrowolne, długoterminowe ubezpieczenia osobowe (na życie, (stosowane w Pracowniczych Programach Emerytalnych jako jednej z form III Filaru systemu emerytalnego)
	Ubezpieczenie wypadku (w tym wypadku przy pracy i choroby zawodowej) pracowników oraz choroby	Dobrowolne ubezpieczenie osobowe NW i KL (jako forma „doubezpieczenia”, w celu podniesienia standardu świadczeń ze społecznego ubezpieczenia jako forma „doubezpieczenia”, w celu podniesienia standardu świadczeń ze społecznego ubezpieczenia wypadkowego oraz społecznego ubezpieczenia chorobowego)
	Ubezpieczenia społeczne	Obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe
Dostawcy	Gwarancje ubezpieczeniowe zapłaty (wierzytelności kontraktowych, zapłaty podwykonawcom, np. zapłaty za roboty budowlane)	Dobrowolne gwarancje ubezpieczeniowe (ubezpieczenia majątkowe)
	Gwarancje ubezpieczeniowe handlowe (zapłaty wierzytelności handlowych)	Dobrowolne gwarancje ubezpieczeniowe (ubezpieczenia majątkowe)
Odbiorcy	Gwarancje ubezpieczeniowe kontraktowe (zapłaty wadium, wierzytelności handlowych, zwrotu zaliczki, zapłaty wierzytelności kontraktowych, właściwego usunięcia wad i usterek, należytego wykonania umowy i usunięcia wad)	Dobrowolne gwarancje ubezpieczeniowe (ubezpieczenia majątkowe)
Klienci	Ubezpieczenia zobowiązań z tytułu szkód związanych z niebezpiecznym produktem	Dobrowolne ubezpieczenie OC
	Ubezpieczenie zobowiązań z tytułu szkód związanych z posiadaniem mienia i prowadzeniem działalności gospodarczej	Dobrowolne ubezpieczenia OC
	Ubezpieczenie zobowiązań z tytułu szkód związanych z niewywiązaniem się z umowy z klientem	Dobrowolne ubezpieczenie OC

Przedstawiciele lokalnej społeczności	Ubezpieczenie zobowiązań z tytułu szkód związanych z posiadaniem mienia i prowadzeniem działalności gospodarczej	Dobrowolne ubezpieczenia OC
	Ubezpieczenia ekologiczne	Dobrowolne i obowiązkowe ubezpieczenia OC
Środowisko naturalne	Ubezpieczenie wykonania zobowiązań z tytułu usuwania i likwidacji negatywnych skutków w środowisku	Dobrowolne ubezpieczenie OC
	Ubezpieczenie ryzyka jądrowego	Obowiązkowe ubezpieczenie OC
	Ubezpieczenie ryzyka szkód olejowych	Obowiązkowe ubezpieczenie OC

Źródło: jak w tabeli 1.

W przedstawionym w tabeli 3 wykazie znalazły się wszystkie podstawowe rodzaje i kategorie ubezpieczeń (ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia gospodarcze, a wśród nich zarówno ubezpieczenia osobowe, jak i majątkowe). Pewne wątpliwości może budzić zaliczenie **ubezpieczeń obowiązkowych** (społecznych i majątkowych) do atrybutów CSR, skoro jest to koncepcja zarządzania, zgodnie z którą przedsiębiorstwa do swoich strategii **dobrowolnie** włączają działania skierowane na realizację interesów społecznych i ochronę środowiska oraz doskonalenie relacji z interesariuszami. Równocześnie jednak podkreśla się, iż przedsiębiorstwo, podejmując przedsięwzięcia z zakresu CSR, powinno w pierwszej kolejności wypełnić wszystkie formalne i prawne wymogi i obowiązki (a do nich między innymi należą obowiązki pracodawcy jako płatnika składek na ubezpieczenie społeczne i podmiotu gospodarczego, na który został nałożony obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej²¹ zgodnie z Art. 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 roku o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych²²). Biorąc pod uwagę fakt, iż wielu pracodawców nie wywiązuje się z obowiązków płatnika składek na **ubezpieczenie społeczne**, a jeszcze większa ich liczba wykorzystuje możliwość zawierania z pracownikami umów cywilno-prawnych w celu ograniczenia kosztów pracy (Więckowska 2013; Bartman 2013), można stwierdzić, iż pracodawcy rzetelnie wypełniający obowiązki związane z ubezpieczeniem społecznym i zatrudniający pracowników w ramach umowy o pracę (czyli nie nadużywający

²¹ Wprawdzie ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK wskazuje, iż ubezpieczenia obowiązkowe – to ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej i ubezpieczenia mienia (Art. 3 i Art. 4), jednak wśród ubezpieczeń obowiązkowych dominują ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (obecnie tylko jedno – zgodnie z definicją ustawową – ubezpieczenie obowiązkowe należy do ubezpieczeń mienia i jest to ubezpieczenie budynków rolniczych). Na marginesie można dodać, iż poza ubezpieczeniami obowiązkowymi (Art.3 Ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych) w praktyce występują tzw. przymusowe ubezpieczenia i gwarancje ubezpieczeniowe. W raporcie pt. *Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce*, pod red. E.Kowalewskiego, zidentyfikowano 156 ubezpieczeń obowiązkowych i przymusowych.

http://piu.org.pl/public/upload/ibrowser/analizy%20i%20raporty/PIU_UMK_ubezpieczenia%20obowiazkowe_raport.pdf [dostęp: 04.12.2013].

²² Dz.U. z 2013 r., poz. 392.

„samozatrudnienia”, umów zlecenia i umów o dzieło) realizują jedną z dobrych praktyk CSR, gdyż przyczyniają się w ten sposób nie tylko do zapewnienia tym osobom w przyszłości wyższych świadczeń emerytalnych, ale także chronią budżet państwa przed wydatkami przeznaczonymi na uzupełnienie najniższych emerytur. Na tle powyżej opisanych tendencji, pracodawcy, którzy **organizują dla swoich pracowników dobrowolne programy ubezpieczeniowe** (często wiążące się z wysokimi kosztami związanymi z opłacaniem należnych składek) – w ramach **ubezpieczeń osobowych** (na życie, rentowych, wypadkowych i chorobowych, zdrowotnych, Pracowniczych Programów Emerytalnych²³), realizują wyjątkowo wysokie standardy dobrych praktyk biznesowych.

Szczególnie ważne społecznie funkcje wypełniają, zarówno dla poszkodowanych, jak i samych ubezpieczonych (potencjalnych sprawców szkód), **ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej**, a ich rola jako czynnika stabilności finansowej i reputacji przedsiębiorstwa jest nie do przecenienia. Wszystkie ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej chronią bowiem przede wszystkim interes majątkowy poszkodowanego przed ewentualną niewypłacalnością sprawcy szkody oraz, co też istotne z punktu widzenia stabilności funkcjonowania podmiotu gospodarczego, chronią interes majątkowy ubezpieczonego podmiotu, uwalniając go od obowiązku naprawienia szkody (zobowiązanie naprawienia szkody przejmuje zakład ubezpieczeń). Dotyczy to tak ubezpieczeń obowiązkowych, jak i dobrowolnych (stanowiących uzupełnienie ubezpieczeń obowiązkowych²⁴ oraz pozostałych dobrowolnych ubezpieczeń OC²⁵). Powyższe funkcje realizują ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, odnoszące się zarówno do standardowych rodzajów ryzyka związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej²⁶, jak i do szczególnych rodzajów ryzyka (np. ubezpieczenia OC skierowane do podmiotów, których działalność może spowodować straty dla środowiska naturalnego²⁷). Wprawdzie z roku na rok wzrasta liczba polis ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, jednak wiele rodzajów tych ubezpieczeń pozostaje jeszcze poza zasięgiem zainteresowania i finansowych możliwości biznesu. Niski poziom świadomości prawnej i ubezpieczeniowej

²³ Np. *PPE w formie ubezpieczeniowej opartej na umowie grupowego ubezpieczenia na życie pracowników*, <http://www.pzu.pl/produkty/pracowniczy-program-emerytalny> [dostęp: 04.12.2013].

²⁴ Np. M. Dittmayer, B. Błażejowska, *HANZA BROKERS Sp. z o.o. UBEZPIECZENIE OC ARCHITEKTÓW*, http://www.mazowiecka.iarp.pl/doc/szkolenie_ac_prezentacja.pdf [dostęp: 04.12.2013].

²⁵ Np. *Gwarancja ubezpieczeniowa należytego wykonania kontraktu*, <http://www.pzu.pl/produkty/gwarancja-ubezpieczeniowa-nalezycygo-wykonania-kontraktu> [dostęp: 04.12.2013].

²⁶ *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub posiadania mienia*, <http://www.tuz.pl/oc-dzialalnosci-gospodarczej> [dostęp: 04.12.2013].

²⁷ Por. *Gwarancja ubezpieczeniowa wykonania zobowiązań z tytułu usuwania i likwidacji negatywnych skutków w środowisku*, <http://www.pzu.pl/produkty/gwarancja-ubezpieczeniowa-wykonania-zobowiazan-z-tytułu-usuwania-i-likwidacji-negatywnych-skutkow-w-srodowisku-oraz-szkod-w-srodowisku> [dostęp: 29.11.2013] oraz *Ubezpieczenie ryzyka jądrowego* (Zarządzenie Min. Fin. w sprawie określenia zakładu ubezpieczającego OC osób obsługujących obiekt jądrowy). Szkody olejowe (międzynarodowa konwencja o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami (CLC 1969), Bruksela 29 listopada 1969, art. 273 par. 1 k.m. (za): Maśniak (2003, s. 71).

(zarówno po stronie potencjalnych sprawców szkód, jak i poszkodowanych) oraz słaba kondycja finansowa firm, to główne przyczyny jeszcze nie dość aktywnego podejścia przez biznes do nowych produktów ubezpieczeń OC, np. ubezpieczenia D&O²⁸, ubezpieczenia OC z tytułu szkód wyrządzonych przez pracowników (sprzeniewierzenia)²⁹ czy też ubezpieczenia OC pracodawcy za szkody na osobie pracownika³⁰. Na szczególną uwagę, w kontekście udziału ubezpieczenia w realizacji przez firmę dobrych praktyk biznesowych, zasługuje ubezpieczenie D&O, zapewniające ochronę członkom zarządu, menadżerom, prokurentom, założycielom, pracownikom, a nawet małżonkom, spadkobiercom i cesjonariuszom ubezpieczonych, którzy całym swym majątkiem osobiście są odpowiedzialni za szkody majątkowe, których doznała spółka lub inne osoby (udziałowcy, akcjonariusze, Skarb Państwa, wierzyciele spółki, pracownicy) w wyniku popełnienia przez nich błędu w zarządzaniu (błędne lub poczytywane za błędne działania, a także zaniechania). Dostępne na rynku produkty są coraz nowocześniejsze, zapewniają szeroki zakres ochrony – poza zrekompensowaniem szkody, umożliwiają pokrycie wysokich kosztów ochrony prawnej (w postępowaniach cywilnych, administracyjnych i karnych), poręczeń majątkowych, a nawet kosztów odzyskania dobrego imienia³¹. Poza ewidentną korzyścią, jaką jest uwolnienie osób zajmujących kluczowe stanowiska w firmie od finansowego ryzyka, ubezpieczenie to zwiększa poziom zaufania interesariuszy do firmy jako wiarygodnego i wypłacalnego partnera biznesowego.

Warto także wspomnieć o **ubezpieczeniach finansowych**, do których (w ramach grup 14, 15 i 16, II Działu) zgodnie z załącznikiem do ustawy o działalności ubezpieczeniowej zaliczane są ubezpieczenia kredytu (ogólnej niewypłacalności, kredytu eksportowego, spłaty rat, kredytu hipotecznego, kredytu rolniczego) gwarancje ubezpieczeniowe oraz ubezpieczenie różnych ryzyk finansowych (zatrudnienia, niewystarczającego dochodu, złych warunków atmosferycznych, utraty zysków, stałych wydatków ogólnych, nieprzewidzianych wydatków handlowych, utraty wartości rynkowej, utraty stałego źródła dochodu, pośrednich strat handlowych, innych strat finansowych). Wśród nich znaczącą rolę, jako komponenty działań z zakresu CSR, odgrywają **ubezpieczenia kredytu i gwarancje ubezpieczeniowe** (Michalik, Seliga 2001, s. 279–311). Ubezpieczenia kredytu zapewniają ochronę interesu finansowego

²⁸ Szerzej: M. Gasińska (2009, s. 162–175) oraz np.: http://www.mentor.pl/_44,d_o_ubezpieczenie_odpowiedzialnosci_czlonkow_wladz_spolki [dostęp: 04.12.2013] lub: *Ubezpieczenie odpowiedzialności członków organów spółek kapitałowych (D&O) – Ubezpieczenie szkód powstałych w następstwie roszczeń z tytułu odpowiedzialności członków organów spółek kapitałowych (Elite IV)*, <http://www.acegroup.com/pl-pl/for-businesses-brokers/do.aspx> [dostęp: 04.12.2013].

²⁹ Np. http://www.mentor.pl/_46,sprzeniewierzenie_ubezpieczenie_szkod_wyrzadzonych_przez_pracownikow [dostęp: 04.12.2013].

³⁰ Szerzej: Gasińska (2003, s. 209–219) oraz *Atena, Ubezpieczenia dla firm*, <http://www.polisa.waw.pl/index.php?dzial=oc> [dostęp: 14.12.2013].

³¹ <http://www.b-i-k.pl/oferta/ubezpieczenie-do/> [dostęp: 12.12.2013].

kredytodawcy: banku udzielającego kredytu firmie (ubezpieczenie kredytu bankowego) lub firmy, sprzedającej towary czy usługi z odroczonym terminem płatności (ubezpieczenie kredytu kupieckiego). Gwarancje ubezpieczeniowe pełnią wobec beneficjentów (wierzycieli) funkcję analogiczną do ubezpieczeń OC (choć oczywiście ich przedmiotem niekoniecznie jest odpowiedzialność cywilna, a umowa gwarancji ubezpieczeniowej ma swoją specyfikę i wiele cech odróżniających ją od umowy ubezpieczenia) (Kowalewski 2006, s. 493–494), czyli chronią ich interes majątkowy przed niewypłacalnością zobowiązanego (dłużnika). Analizując znaczenie ubezpieczeń jako czynnika CSR nie należy umniejszać roli pozostałych **ubezpieczeń mienia**, np. ubezpieczeń budynków i budowli, maszyn, urządzeń, wyposażenia, wartości pieniężnych, nakładów inwestycyjnych, środków obrotowych, mienia osób trzecich przekazane ubezpieczającemu w celu wykonania usługi lub sprzedaży, mienia osobistego użytku lub służące wykonywaniu czynności zawodowych pracowników przedsiębiorcy od **szkód materialnych powstałych wskutek pożaru oraz innych zdarzeń losowych**³², w tym: opadów i wyładowań atmosferycznych, huraganu, powodzi, gwałtownych ruchów powierzchni ziemi, zalania wskutek uszkodzeń sieci wodociągowych czy kanalizacyjnych i innych wymienionych w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Te bardzo popularne i z pozoru proste produkty ubezpieczeniowe, przywracając firmie ekonomiczną pozycję sprzed zdarzenia losowego skutkującego szkodą, zapobiegają utracie przez nią płynności finansowej, a tym samym chronią pracowników przed zwolnieniami lub/i nieterminowymi wypłatami wynagrodzeń. Korzyści wynikające z tych ubezpieczeń odczuwają również inni interesariusze firmy, powiązani z nią relacjami gospodarczymi, a także cała gospodarka (ubezpieczenie jest multiregulatorem procesów gospodarczych i społeczeństwo (mniejsze obciążenia finansów publicznych na zaspokajanie potrzeb gospodarstw domowych związanych z bezrobociem i niedostatkiem).

Podsumowanie

Analiza ubezpieczenia jako jednego z **instrumentów zarządzania ryzykiem podmiotu gospodarczego**, wymaga wszechstronnego, przede wszystkim ekonomicznego, ale także społecznego oglądu. Choć w nauce o ubezpieczeniu i w praktyce ubezpieczeniowej głównie jeszcze eksponuje się ekonomiczne (finansowe) korzyści, które firma może osiągnąć dzięki zastosowaniu ubezpieczenia, jednak coraz częściej wskazuje się na jego społeczne konotacje. W badaniach naukowych i literaturze ubezpieczeniowej wyraźnie kształtuje się nurt poświęcony poszukiwaniom społecznych aspektów metody ubezpieczeniowej. Również ubezpieczyciele w opisie swoich ofert zaczynają świadomie sięgać po

³² <https://www.ergohestia.pl/korporacje/produkty/mienia/ubezpieczenie-od-ognia-i-innych-zdarzen-losowych.html> [dostęp: 12.12.2013].

argumenty „społeczne”. Ten sposób postrzegania ubezpieczenia skutecznie wspiera próbę wpisania ubezpieczenia do zestawu komponentów (narzędzi) dobrych praktyk przedsiębiorstwa, realizowanych z ramach CSR. Społeczna charakterystyka ubezpieczenia odnosząca się do założeń koncepcji CSR wskazuje na zasadność zastosowania podziału ubezpieczeń (w tym produktów ubezpieczeniowych) na dwie podstawowe kategorie (por. tabela 4):

- ubezpieczenia **bezpośrednio** związane z zaspokajaniem potrzeb społecznych interesariuszy (umownie można określić je jako: **ubezpieczeniowe instrumenty CSR sensu stricto**). Kategoria ta obejmuje **ubezpieczenia społeczne** (w myśl Konwencji MOP Nr 102 z 1952 roku o minimalnym poziomie zabezpieczenia społecznego³³ stanowiące formę zabezpieczenia ryzyk społecznych, tj. emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz „zdrowotne”) i **ubezpieczenia osobowe** (czyli obecne w ofercie rynkowej ubezpieczenia gospodarcze, związane z ochroną życia, zdrowia i zdolności do pracy ubezpieczonego i stanowiące często uzupełnienie ubezpieczeń społecznych lub je zastępujące, tj. ubezpieczenia na życie, posagowe – zaopatrzenia dzieci, na życie z funduszem kapitałowym, rentowe oraz ubezpieczenia NNW i KL). Wprowadzenie tych ubezpieczeń do programu ubezpieczeniowego przedsiębiorstwa jest bezpośrednio odczuwane przez pracowników (interesariuszy) jako działanie podnoszące poziom bezpieczeństwa socjalnego, wyraz dostrzegania ich potrzeb, niejednokrotnie niezaspokojonych lub zaspokojonych tylko w części, w ramach ubezpieczeń organizowanych i gwarantowanych przez systemy publiczne.
- ubezpieczenia **pośrednio** realizujące cele CSR wobec interesariuszy (umownie można określić je jako: **ubezpieczeniowe instrumenty CSR sensu largo**). Tę kategorię tworzą **ubezpieczenia majątkowe**, zapewniające ochronę majątku firmy przed zdarzeniami najbardziej zagrażającymi jej funkcjonowaniu (w tym ubezpieczenia mienia i ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej). Wśród ubezpieczeń mienia znajdują się np. budynki, budowle, urządzenia techniczne, maszyny, aparaty i narzędzia, środki obrotowe, wartości pieniężne, mienie osobiste pracowników, ubezpieczenia finansowe, gwarancje ubezpieczeniowe, ubezpieczenia ochrony prawnej i ubezpieczenia assistance. Z kolei ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej to ubezpieczenia zapewniające z jednej strony stabilność finansową w obliczu roszczeń podmiotów poszkodowanych w związku z funkcjonowaniem firmy, a z drugiej strony chroniące interes finansowy tych podmiotów. Beneficjentami tych ubezpieczeń, w sposób bardziej lub mniej bezpośredni są wszyscy interesariusze firmy.

³³ <http://www.mop.pl/doc/html/konwencje/k102.html> [dostęp: 14.12.2013].

Tabela 4. Ubezpieczeniowe instrumenty CSR sensu *stricto* i sensu *largo*

UBEZPIECZENIOWE INSTRUMENTY CSR SENSU <i>STRICTO</i>		UBEZPIECZENIOWE INSTRUMENTY CSR SENSU <i>LARGO</i>	
Obowiązkowe	Dobrowolne	Obowiązkowe	Dobrowolne
Ubezpieczenia społeczne	Ubezpieczenia osobowe w ofercie rynkowej	Ubezpieczenia obowiązkowe (obowiązek prawny) i pozostałe ubezpieczenia, związane z wymuszoną powinnością posiadania ochrony ubezpieczeniowej	Ubezpieczenia mienia i ubezpieczenia OC

Źródło: jak w tabeli 1.

W każdej z powyższych kategorii ubezpieczeniowych instrumentów CSR występują ubezpieczenia obowiązkowe i dobrowolne. Choć włączenie ubezpieczeń obowiązkowych do instrumentów CSR może budzić wątpliwości, jednak sumienne wywiązywanie się z obowiązków ubezpieczeniowych (tak ubezpieczeń społecznych, jak i występujących w obszarze ubezpieczeń gospodarczych) należy bez wątpienia oceniać za dobre praktyki w biznesie, stanowiące podstawę i niezbędny warunek poszukiwania przez przedsiębiorstwa wyższych standardów ochrony ubezpieczeniowej realizowanych w ramach ubezpieczeń dobrowolnych.

Do najważniejszych korzyści wynikających z zastosowania ubezpieczeń w zarządzaniu firmą, w kontekście realizacji celów CSR należą:

- zwiększenie wiarygodności firmy wobec partnerów biznesowych (właścicieli, akcjonariuszy, dostawców, odbiorców, klientów, kontrahentów), jako wypłacalnego i stabilnego finansowo podmiotu gospodarczego;
- zwiększenie wiarygodności kredytowej firmy wobec banków;
- zwiększenie wiarygodności firmy wobec potencjalnych inwestorów i franczyzodawców;
- motywowanie do podejmowania skutecznych działań prewencyjnych (więcej zabezpieczeń – mniejsza składka ubezpieczeniowa);
- wspieranie działań przedsiębiorstw na rzecz ochrony środowiska naturalnego (działalności proekologicznej);
- wspieranie działań przedsiębiorstw na rzecz kształtowania ergonomicznych, bezpiecznych, niezagrażających zdrowiu i życiu pracowników warunków pracy;
- wzmocnienie pozytywnego wizerunku jako przyjaznego pracodawcy wśród obecnych pracowników i otoczenia (np. podnoszą prestiż firmy na rynku pracy);
- budowanie świadomości ryzyka i świadomości ubezpieczeniowej, zarówno podmiotów gospodarczych jak i pracowników w nich zatrudnionych;

- wspieranie innowacyjności przedsiębiorstw w zakresie nowych działań, technologii i produktów służących prewencji (jako metodzie zarządzania ryzykiem);
- wspieranie stabilności finansów publicznych i stabilności finansowej gospodarstw domowych (doubezpieczenia społeczne);
- wspieranie rozwoju gospodarki (multiregulator procesów gospodarki).

Bibliografia

- Banasieński A. (1996), *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa.
- Bernatt M., Bogdanienko J., Skoczny T. (red.) (2011), *Społeczna odpowiedzialność biznesu. Krytyczna analiza*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
- Boni M. (1999), *Świat biznesu – Niezależne instytucje życia obywatelskiego – Reformy społeczne*, Business Leaders Forum w Polsce, materiały na konferencję pt. *Społeczna Odpowiedzialność Biznesu*, 28.01.1999.
- Chrissides G.D., Kaler J.H. (1999), *Wprowadzenie do etyki biznesu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gasińska M. (2009), *Management Liability and Insurance*, (w:) Monkiewicz J., Gąsior-kiewicz L. (red.), *Risk Management. Concepts. Models. Issues*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Gasińska M. (1997), *Socjalne zobowiązania pracodawców w tradycji i współczesności ustroju pracy*, Biuletyn IGS, nr 1–4.
- Gasińska M. (2003), *Ubezpieczenie jako metoda zarządzania przez pracodawcę ryzykiem wypadku przy pracy*, (w:) *Ubezpieczenia w Polskim obszarze rynku europejskiego. Wyzwania i oczekiwania*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa.
- Griffin R.W. (1997), *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Hadyniak B., Szumlicz T. (2010), *Ubezpieczenie jako urządzenie finansowe*, (w:) Handschke J., Monkiewicz J. (red.), *Ubezpieczenia. Podręcznik akademicki*, Poltext, Warszawa.
- Handschke J. (1998), *Funkcje i zasady ubezpieczeń dospodarczych*, (w:) Sangowski T. (red.), *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa.
- Holly R. (2004), *Rola ubezpieczeń w działalności przedsiębiorstw średnich małych i mikro*, „Businessman Magazine”, nr 1(154).
- Iwko J., *Dobre praktyki biznesowe na polskim rynku usług ubezpieczeniowych jako efekt realizacji idei społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe”, Zeszyt nr 14(1).
- Jedynak P. (2001), *Ubezpieczenia gospodarcze. Wybrane elementy teorii i praktyki*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- Jedynak P. (1999), *Polityka ubezpieczeń w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo UJ, Kraków.

- Jęksa Z. (1999), *Ubezpieczenie majątku i zysku firmy*, Poltext, Warszawa.
- Kowalewski E. (2006), *Prawo Ubezpieczeń Gospodarczych*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Toruń.
- Łazowski J. (1998), *Wstęp do nauki o ubezpieczeniach*, Lex Wydawnictwo Prawnicze Sopot (adaptacja i redakcja naukowa W.W. Mogilskiego, wydania z 1934 r.).
- Maśniak D. (2003), *Ubezpieczenia ekologiczne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze.
- Męcina J. (2011), *Standardy w stosunkach pracy i dialog społeczny a społeczna odpowiedzialność biznesu*, (w:) Bernatt M., Bogdanienko J., Skoczny T. (red.), *Społeczna odpowiedzialność biznesu. Krytyczna analiza*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania UW, Warszawa.
- Michalik L., Seliga D. (2001), *Ubezpieczenia finansowe*, (w:) Monkiewicz J. (red.), *Podstawy ubezpieczeń. Tom II – Produkty*, Poltext, Warszawa.
- Paliwoda-Matiolańska A. (2009), *Odpowiedzialność społeczna w procesie zarządzania przedsiębiorstwem*, C.H. Beck, Warszawa.
- Pazio N.M. (2001), *Publicity jako wspomaganie zarządzania marketingiem w firmie ubezpieczeniowej*, (w:) *Aktualne problemy organizacji i zarządzania przedsiębiorstwem w warunkach globalizacji gospodarki*, Wydawnictwo IOSP PW, Warszawa.
- Piotrowski J. (1966), *Zabezpieczenie społeczne. Problematyka i metody*, KiW, Warszawa.
- Próchniak E. (2001), *Ubezpieczenia majątkowe dla przedsiębiorców*, O.W. Ośrodka Postępu Organizacyjnego, Bydgoszcz.
- Reps S., Reps J. (2000), *Ubezpieczenia majątkowe przedsiębiorców*, Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich, Warszawa.
- Rybak M. (2004), *Etyka menedżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sangowski T. (red.) (1998), *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa.
- Szubert W. (1987), *Ubezpieczenia społeczne. Zarys systemu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szumlicz T. (2005), *Ubezpieczenie społeczne. Teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz – Warszawa.
- Szumlicz T. (2005a), *Metoda ubezpieczenia – Interpretacja społeczna*, (w:) Szumlicz T. (red.), *Społeczne aspekty ubezpieczenia*, Warszawa.
- Szumlicz T. (2010), *W kierunku społecznej polityki ubezpieczeniowej*, (w:) Szumlicz T. (red.), *Społeczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Sangowski T. (red.) (1998), *Vademecum ubezpieczeń gospodarczych (pośrednika ubezpieczeniowego)*, Saga Printing, Poznań.

Akty prawne

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (Dz.U. z 2003 r., Nr 124, poz. 1151).

Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o nadzorze ubezpieczeniowym i emerytalnym oraz Rzeczniku Ubezpieczonych (Dz.U. z 2003 r., Nr 124, poz. 1153).

Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz.U. z 2003 r., Nr 45, poz. 3910).

Ustawa z dnia 22 maja 2003 o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2003 r., Nr 124, poz. 1152).

Netografia

Bartman K. (2013), *Elastyczny rynek pracy szkodzi nie tylko pracownikom*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/finanse-publiczne/elastyczny-rynek-pracy-szkodzi-nie-tylko-pracownikom/> [dostęp: 04.12.2013].

Bieńkiewicz M. (2013), *Spółeczna odpowiedzialność biznesu (CSR) jako narzędzie budowy przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw*, Instytut Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym przy Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania, Working Papers No 2/2008, <http://www.eedri.pl/pdf/95.pdf> [dostęp: 04.12.2013].

Dittmajer M., Błażejowska B. (2013), *HANZA BROKERS Sp. z o.o. UBEZPIECZENIE OC ARCHITEKTÓW*, http://www.mazowiecka.iarp.pl/doc/szkolenie_ac_prezentacja.pdf [dostęp: 04.12.2013].

Gwarancja ubezpieczeniowa należytego wykonania kontraktu (2013), <http://www.pzu.pl/produkty/gwarancja-ubezpieczeniowa-nalezytego-wykonania-kontraktu> [dostęp: 04.12.2013].

Gwarancja ubezpieczeniowa wykonania zobowiązań z tytułu usuwania i likwidacji negatywnych skutków w środowisku (2013), <http://www.pzu.pl/produkty/gwarancja-ubezpieczeniowa-wykonania-zobowiazan-z-tytulu-usuwania-i-likwidacji-negatywnych-skutkow-w-srodowisku-oraz-szkod-w-srodowisku> [dostęp: 04.12.2013].

Konwencja nr 102 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca minimalnych norm zabezpieczenia społecznego (2013), <http://www.mop.pl/doc/html/konwencje/k102.html> [dostęp: 04.12.2013].

Kowalewski E. (red.) (2013), *Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce*, http://piu.org.pl/public/upload/ibrowser/analizy%20i%20raporty/PIU_UMK_ubezpieczenia%20obowiazkowe_raport.pdf [dostęp: 04.12.2013].

PPE w formie ubezpieczeniowej opartej na umowie grupowego ubezpieczenia na życie pracowników, <http://www.pzu.pl/produkty/pracowniczy-program-emerytalny> [dostęp: 04.12.2013].

Sprzeniewierzenie – ubezpieczenie szkód wyrządzonych przez pracowników, http://www.mentor.pl/_46,sprzeniewierzenie_ubezpieczenie_szkod_wyrzadzonych_przez_pracownikow [dostęp: 04.12.2013].

Szarfenberg R. (2013), *Prawo do zabezpieczenia społecznego*, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/pdzs.pdf> [dostęp: 5.11.2013].

Ubezpieczenie D&O, <http://www.b-i-k.pl/oferta/ubezpieczenie-do/> [dostęp: 14.12.2013].

- Ubezpieczenia dla firm, Atena*, <http://www.polisa.waw.pl/index.php?dzial=oc> [dostęp: 14.12.2013].
- Ubezpieczenie odpowiedzialności członków organów spółek kapitałowych (D&O) – Ubezpieczenie szkód powstałych w następstwie roszczeń z tytułu odpowiedzialności członków organów spółek kapitałowych (Elite IV)*, <http://www.acegroup.com/pl-pl/for-businesses-brokers/do.aspx> [dostęp: 14.12.2013].
- Ubezpieczenie od ognia i innych zdarzeń losowych*, <https://www.ergohestia.pl/korporacje/produkty/mienia/ubezpieczenie-od-ognia-i-innych-zdarzen-losowych.html> [dostęp: 14.12.2013].
- Ubezpieczenie odpowiedzialności członków władz spółki*, http://www.mentor.pl/_44,d_o_ubezpieczenie_odpowiedzialnosc_i_czlonkow_wladz_spolki [dostęp: 14.12.2013].
- Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub posiadania mienia*, <http://www.tuz.pl/oc-dzialalnoscii-gospodarczej> [dostęp: 04.12.2013].
- Wachowiak P. (2012), *Jak prowadzić dialog z interesariuszami?*, „E-mentor” nr 1(43), <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/43/id/898> [dostęp: 25.09.2013].
- Więckowska B. (2013), *Źródła dochodów a składkowanie na ubezpieczenie społeczne*, <http://www.zus.pl/seminariaprognozy/seminariaprognozy/3.%20%C5%BA-r%C3%B3d%C5%82a%20dochod%C3%B3w%20a%20sk%C5%82adkowanie.pdf> [dostęp: 04.12.2013].
- Zalecenie nr 67 MOP z 1944 r. dotyczące zabezpieczenia dochodu, <http://www.mop.pl/doc/html/zalecenia/z067.html> [dostęp: 04.12.2013].

Insurance as a Component and Tool of Corporate Social Responsibility

Summary

When analysing the microeconomic importance of insurance, the most often exposed is its role as an instrument of risk management in an organisation. However, a complex and multi-aspect characteristics of this tool enables search for new insurance dimensions and connotations. The observation of the trends occurring in the Polish insurance market leads to the conclusion that there are many not recognised and possible for use in the practice factors of growth of demand for insurance, being at the same time a lever for insurance market development. The identification and analysis of the social aspects of the insurance method entitles to perceive the insurance protection programmes as an effective attribute of measures in the field of CSR at an enterprise, what, in consequence, may contribute to growth of demand in the market for insurance. The use of insurance instruments of risk management, which, at the same time, will belong to the catalogue of good

practices at an enterprise, will therefore be an effect of the conscious approach to the risk, professional designing of insurance cover and a skilful exposure of the social assets of the insurance programme in the context of benefits that may be gained by individual groups of stakeholders. Beneficiaries of the enterprise's insurance programmes are all stakeholders: owners, managerial staff, employees, suppliers, customers, clients, and natural environment users.

Key words: CSR, corporate social responsibility, risk management, social insurance, business insurance.

JEL codes: G2, G32

© All rights reserved

Afiliacja:
dr Maria Gasińska
Akademia Finansów i Biznesu Vistula
ul. Stokłosy 3
02-787 Warszawa
tel.: 22 457 23 00
e-mail: m.gasinska@vistula.edu.pl